

авторських прав, за які чинне законодавство України встановлює відповідальність, що передбачена не тільки Законом України «Про авторське право і суміжні права», але й Цивільним, Кримінальним кодексами та Кодексом про адміністративні правопорушення України.

Таким чином, порушення авторських прав в електронному середовищі – це величезна проблема, яка стосується не тільки прав авторів, але й впливає на економіку нашої держави в цілому. Недосконалість чинного законодавства у сфері права інтелектуальної власності призводить до постійного порушення авторських прав у електронному середовищі, без розв'язання цієї проблеми неможливо побороти піратство, плагіат або інші порушення авторських прав. Перш за все це стосується правового регулювання такої віртуальної реальності, як Інтернет. Саме внесення змін до законодавства, постійна взаємодія інтересів суб'єктів авторського права та суспільства можуть ефективно вплинути на вирішення проблемних положень, пов'язаних із захистом авторських прав.

Список використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький Акт від 24 липня 1971 року, змінений 2 жовтня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text
3. Всесвітня конвенція про авторське право 1852 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text
4. Про вищу освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37–38, ст.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

В. М. Пивоваров,

кандидат філологічних наук, доцент,
в. о. завідувача кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID ID: 0000-0001-9642-3611

СВІТОЧІ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ: МИКОЛА СУМЦОВ

Актуальність. У сучасному інформаційному просторі пошукові системи Google акумулюють інформацію, яка важлива для аналізу та наукових

досліджень. Вивчення статистики пошукових запитів щодо тем і термінів набуває актуальності. Очевидна результативність використання вебаналітичного інструментарію Google Trends у бібліографічних дослідженнях [4], зокрема, цей інструмент був застосований для того, щоб привернути увагу до постаті Миколи Федоровича Сумцова.

Для оцінки рівня пошукової активності користувачів до особистості вченого використано сервіс Google Trends, що дозволяє визначити інтереси цільової аудиторії, проаналізувати попит на теми чи терміни, відстежити тренди, популярні події, дізнатися про кількість запитів у Google з різних регіонів [1].

Пошук «Сумцов Микола Федорович» у запитах за останні 5 років за класифікатором весь світ має стійку зацікавленість користувачів. Пік уваги до постаті вченого припадає за пошуковими запитами на тиждень 15–21 травня 2016 року, що може бути предметом додаткового дослідження. Україна є країною винятково найбільш зацікавленою щодо статистичного рівня сприйняття. Усе це свідчить про те, що українські дослідники продовжують глибоко вивчати спадщину цього видатного науковця. Це цілком виправдано, адже українська культура багата на постаті, котрі залишили помітний слід в її історії. До таких саме світочів належить ім'я Миколи Сумцова.

Виклад основного матеріалу. Микола Сумцов (1854–1922) – видатний вчений, український фольклорист з європейським ім'ям, етнограф, літературознавець, громадський діяч, член-кореспондент Санкт-Петербурзької АН (1905), дійсний член УАН (1921; ВУАН), член Чеської Академії наук, низки слов'янських наукових товариств [2]. М. Сумцов – автор 1544 наукових праць, серед яких: «Слобожане. Історично-етнографічна розвідка» (1918), «Леонардо да Вінчі: дослідження професора М. Ф. Сумцова» (1900), «Очерк истории колдовства в Западной Европе» (1878), «О свадебных обрядах, преимущественно русских» (1881), «Хліб в обрядах і піснях», «Писанки» та ін.

У фольклористичних студіях «К вопросу о влиянии греческого и римского свадебного ритуала на малорусскую свадьбу» (1880), «Из южнорусской старины» (1881), «Современная южнорусская этнография» (1893) М. Ф. Сумцов досліджував походження української обрядовості, звичаєвості, особливості їх побутування в різних регіонах України, вивчав український мелос [2].

М. Сумцов відомий і як дослідник давньої та новітньої української літератури. У численних розвідках ідеться про необхідність виділення такої дисципліни, як історія української літератури, систематичного дослідження творчості окремих митців в контексті індивідуальної стилістики:

«Характеристика южнорусской литературы» (1885), «О малорусской литературе» (1887), «О сочинениях Г. Ф. Квитки» (1887), «К истории южнорусской литературы XVII ст.» (1894, 1895). Важливими є дослідження про Шевченка: «О мотивах поэзии Шевченко» (1898), «Харьков и Шевченко» (1911), «Пушкин и Шевченко» (1917), статтю про письменника для енциклопедичного словника Ф. Брокгауза та І. Ефрона (СПб, 1903. Т. 39) [3].

Варті уваги наукова праця про життя і творчість українського церковного та політичного діяча, ректора Києво-Могилянській колегії Л. Барановича (1620-1693), учнем якого був український гетьман І. Мазепа, який навчався в Києво-Могилянській колегії в 1650-ті роки, коли Л. Баранович був у ній ректором, а також дослідження про І. Галятовського, І. Гізеля, що засвідчили вагомий внесок ученого в дослідження української писемності XVI – XVII ст. [3].

Хоч М. Сумцов досконало оволодів французькою та німецькою мовами, проте українську літературну мову вивчав самостійно. Потрібно зауважити, що у 2-й Харківській класичній гімназії, у якій М. Сумцов здобув середню освіту, 1859 р. її закінчив засновник української музики М. Лисенко, один із найяскравіших представників світової біології І. Мечников (1862), вітчизняний правник О. Градовський, а також відомі художники – М. Ткаченко, М. Сергєєв, М. Уваров, скульптор В. Беклемішев [2].

Світоч української духовності був добре знайомий з Г. Квіткою-Основ'яненком, І. П. Котляревським. У газеті «Харьковские губернские ведомости» (24 вересня 1885 р.) надрукував статтю «К вопросу о Харьковской общественной библиотеке», де наперед виклав програму діяльності ще неіснуючого храму просвіти. Більше того, стараннями його та інших ініціаторів того ж року зібралися збори громадськості, які обрали Миколу Федоровича в члени правління майбутнього закладу культури. Зауважимо, що саме за рік Харківська громадська книгозбірня (нині – Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка) відкрилася, хоча набагато раніше питання про створення у місті Харкові загальнодоступної бібліотеки не один рік обговорювали відомі діячі-просвітники Д. Багалій, О. Кирпичников, О. Гурський, Х. Алчевська [2].

М. Сумцов не був осторонь створення в Харкові художньо-промислового музею. Його було обрано до комісії із завідування музею. Учений сумлінно її уважно ставився до придбання нових експонатів, влаштував виставки. Саме йому належить ідея організувати при міському музеї етнографічний відділ, колекція якого налічувала понад тисячу експонатів.

М. Сумцов на початку XX століття один із перших відродив інтерес до вітчизняної історії, розпочав досліджувати українську культуру давнини.

Були часи, коли в науці, суспільному житті й навіть у побуті укоренилася підміна національних дефініцій. Офіційно Україні називали Малоросією, а українців – малоросами, що принижувало національну гідність народу. М. Сумцов змушений був користуватися офіційною термінологією, щоб в процесі вивчення історії української нації, культури відкрити духовні цінності, які мали значення не тільки в слов'янському світі, але й за його межами. Праці М. Сумцова, у яких так актуально ставилися проблеми джерел української державності, боротьби народу за національну незалежність, привернув увагу багатьох прогресивних учених. М. Сумцов зруйнував стереотипи та довів безпідставність принизливих географічних, демографічних та етичних понять «Малоросія» і «малороси» [3].

Велика заслуга М. Сумцова у спробі ввести 1905 року до навчального плану курсу української літератури всупереч статуту університету. Рада Харківського університету схвалила доповідь професора про порушення клопотання щодо заснування на факультеті кафедр української мови й української історії, але воно було відхилене. Курс історії української словесності М. Сумцов все ж таки почав читати в жовтні 1907 р. (щоправда, російською мовою і як факультатив). Коли ж виклад став україномовним, курс заборонили (у листопаді того ж року). Лише через десять років українознавчі дисципліни остаточно увійшли до навчальних планів.

Те, що 2020 року відбулись уже Двадцять шості Сумцовські читання, свідчить про значний внесок вченого в розбудову української культури, музейної справи, розвиток мистецтвознавства [5].

Висновки. Значення письменницької спадщини М. Сумцова у становленні української духовності не втрачає своєї актуальності й дотепер. Він був одним з найбільших українських джерелознавців, автором фундаментальних праць з історії української літератури, збагатив українську культуру новими відкриттями в багатьох її сферах.

Усебічна наукова діяльність, активна громадська позиція М. Сумцова слугує прикладом відданого служіння народу, вітчизняній науці, відродженню української національної духовності.

Список використаних джерел

1. Андрусенко А. Google Trends – руководство как пользоваться. URL: <https://livepage.pro/knowledge-base/google-trends.html> (дата звернення: 29.03.2021).
2. Микола Сумцов. Словесник у країні німих. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2779544-mikola-sumcov-slovesnik-u-kraini-nimih.html> (дата звернення: 30.03.2021).

3. Пивоваров В. М. М. Сумцов як дослідник давньої української літератури : дисертація на здобуття ... кандидата філологічних наук. Київ : 1991. 148 с.

4. Соколов С. В. Применение вебаналитического инструментария GoogleTrends в социогуманитарных и библиотечковедческих исследованиях // Библиосфера. 2018. №4. С.3–9. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/primenenie-veb-analiticheskogo-instrumentariya-google-trends-v-sotsiogumanitarnyh-i-bibliotekovedcheskih-issledovaniyah> (дата звернення: 29.03.2021).

5. Хіріна Г. О., Філіппенко Р. І. Мистецтвознавство в житті та творчості Академіка М. Ф. Сумцова // Двадцять шості Сумцовські читання: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Музей у глобальному світі: інновації та збереження традицій», присвяченої 100-річчю Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова, 2 грудня 2020 р. / Харківський історичний музей імені М. Ф. Сумцова. Харків : Майдан, 2020. С. 17–26.

України як новий «спосіб життя». На сьогодні відеоігри як відеомистецтво досліджуються з концептуальної точки (погляд на гру через особливості її структури) та естетичної (візуальна сторона: дизайн предметів, архітектури, костюми героїв). Науковці також стверджують такі специфічні риси відеоігор, як нарративність, значимість постаті гравця, який власне й формує конкретний процес гри як мистецький процес, інтерактивність художньо-ігрового середовища та значущість постаті дизайнера (що засвідчує експозиція «The Art of Video Games» у музеї SAAM). Отже, перманентна модернізація художньої картини світу є художньо-рефлексивною реакцією Людини на перманентні зміни її буття та новітні цивілізаційні досягнення.

Список використаних джерел

1. Дубрівна А. П. Проблема впливу тенденцій сучасного мистецтва на академічну образотворчу освіту України. *Вісник КНУТД*, 2010, № 5. URL: https://eg.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/5803/1/Bul2010_N5T4_P076-080.pdf

2. Український мистецтвознавчий дискурс : колективна монографія / за заг. ред. д. і. н. В. В. Карпова; НАКККІМ. – Рига: Izdeniesiba «Baltija Publishing», 2020. 370 с.

ЗМІСТ

Передмова	3
-----------------	---

НАУКОВА ТРИБУНА

Герасіна Л. М., Фролова О. В. Ефект «реаліті-шоу» як засобу впливу масової культури на свідомість	5
Гусарчук Т. В. Нові штрихи до творчого портрета Світлани Острової.....	8
Дзьобань О. П. Трансформації ідентичності особистості в умовах мереж.....	11
Дорошенко В. О. Поезія Лесі Українки в національній камерно-вокальній музиці.....	14
Коновалова І. Ю. Музична творчість у ментальному просторі постмодернізму	17
Первалова Л. В. Проблеми порушення авторських прав в умовах інформаційного суспільства	19
Пивоваров В. М. Світочі української духовності: Микола Сумцов.....	22
Прудникова О. В. Інформаційна культура як системотворчий чинник буття людини в інформаційному суспільстві.....	26
Сагуйченко В. В. Реформування освіти: історична і культурна пам'ять	29
Шило О. В., Глушич О. М., Аксьонов К. О., Вовчук Д. С. Зміна віх в естетиці вуличного мистецтва	32
Баранова Н. М. Традиції та новації в культурному просторі суспільства	35
Бурлука О. В. Ціннісна орієнтованість самоосвіти особистості.....	38
Грушева Т. В., Поняткова Д. В. Діяльність українських неоязичників у 2014–2020 роках (на прикладі руського православного кола).....	41
Железов О. Є. Контроль громадськості за дотриманням норм моралі особами, які здійснюють правосуддя	44

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ
ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ

Тези доповідей учасників
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 14 травня 2021 р.)

Харків
«Право»
2021

УДК 008(477)
Д85

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман (голова), В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, О. А. Стасевська

Організаційний комітет конференції:

Гетьман А. П. – академік Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України;

Пивоваров В. М. – кандидат філологічних наук, доцент, виконавч обов'язків завідувача кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Уманець О. В. – кандидатка мистецтвознавства, доцентка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Стасевська О. А. – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Прудникова О. В. – докторка філософських наук, доцентка, професорка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Лисенко О. А. – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Пасмор Н. П. – кандидатка педагогічних наук, директорка Наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Разумовська О. В. – старша лаборантка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Д85 **Духовна культура України перед викликами часу : тези доп. учасників IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 трав. 2021 р.) / [редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, О. А. Стасевська] ; МОН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. культурології. – Харків : Право, 2021. – 280 с. ISBN 978-966-998-232-2**

У тезах доповідей учасників, розміщених у збірці, висвітлено актуальні проблеми духовного буття України, національної ідентифікації та збереження культурної пам'яті.

УДК 008(477)

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

ISBN 978-966-998-232-2

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2021
© Видавництво «Право», оформлення, 2021

ПЕРЕДМОВА

Шановні колеги, учасники конференції!

Нинішня конференція присвячена актуальним питанням розвитку духовної культури України в умовах інтенсивних змін суспільства, у період становлення нової епохи в історії людства – постіндустріальної, інформаційної.

У XXI столітті людство увійшло не лише з науково-технологічним потужним потенціалом і великими амбіціями, але й з низкою глобальних проблем, ламанням традиційних настанов, верифікацією багатьох світоглядних та гуманістичних ідей, масштабними міграційними зрушеннями, міжнародною напругою, переоцінкою культурних цінностей, поширенням прагматичного світогляду та зпевірою в майбутнє. Загрозливих масштабів набуває процес деформації гуманістичних засад людської особистості зокрема та суспільства в цілому.

На початку нового тисячоліття стикаємося з багатьма нерозв'язаними глобальними проблемами людства: екологічна криза, техногенна та військова загрози, питання фізичного та духовного здоров'я ЛЮДИНИ. «Високі технології» відкривають людству незнані до сьогодні можливості: «безмежно» розширюють світ людини, знищують просторово-часові кордони, уможливають доступ до будь-якої інформації, але водночас роблять людину своїм «рабом», надають їй вподобанням форму залежності.

Виявляється парадоксальна ситуація: технологічний прогрес, сприяючи поліпшенню умов життєдіяльності, не стимулює духовний розвиток особистості, а, навпаки, пробуджує найбільш архаїчні та примітивні інстинкти й потреби людини, перетворюючи її в незрілу істоту в моральному сенсі.

Технократичний підхід до вирішення цих питань демонструє малоефективність, а вчені-теоретики і практики все частіше говорять про кризу сучасної цивілізації та покладають надії на гуманітарний підхід і творчі можливості культури. Для виходу з кризи потрібно визначити пріоритетним розвиток культури, освіти та виховання. Тому на сьогодні на перший план